

HET INDISCH NIEUWS

N.V.
„HET INDISCHE NIEUWS”

Directeur: G. de Pree

Hoofdredacteur:

L. F. Tijmstra

Bureau Red. en Admin.:
Vondelstraat 125

Tel. 391429 - Giro 85369
's-GRAVENHAGE

Abonnementsprijs:

p. kw. f 4.—, p. Nr. f 0.35

Geïllustreerd Weekblad uitsluitend gewijd aan de Overzeesche Gebiedsdeelen

Voor advertenties wende men zich uitsluitend tot het Bureau Bouwmeester en v. Leeuwen, Heeregracht 60, Amsterdam.

Indië, Australië en de Oekraïne

Drie namen, laten wij zeggen: geografische namen, die wij tot voor kort nooit in één verband gezocht zouden hebben, — Indië en de Oekraïne, stel u voor! —, en die wij nochtans op dit oogenblik gebruiken om een beeld te geven van den nieuwen vorm, welken de „Indische kwestie” in internationaal verband gedreven, thans heeft aangenomen. Twee Australische parlementsleden hebben Java bezocht en in den Veiligheidsraad in Londen heeft de afgevaardigde van de Oekraïne, de heer Manoeilsky, zijn zoogenaamd beschuldigende verklaringen afgelegd ten aanzien van den toestand in Indië.

Laten wij met „Australië” beginnen. De beide parlementsleden, Healy en Furner, vertegenwoordigen natuurlijk „Australië” niet. Gelukkig niet. Wij zijn „Australië” dankbaar voor wat het doet voor onze op Java zwaar beproefde landgenooten, die thans Australische gastvrijheid op gulle wijze genieten. Daarvoor zijn wij, vanzelfsprekend, Australië zéér dankbaar. Wij weten wat onze landgenooten in Indië onder de bezetting van de Japansche beestmensen hebben moeten verdragen. De vuisten ballen zich, wanneer men gerepatrieerden het sobere verhaal van hun lijdensweg hoort doen, het bloed kookt, wanneer men verneemt hoe sadistische kampcommandanten het leven van onze landgenooten tot een hel hebben gemaakt. Wanneer dus eenige duizenden Nederlandsche mannen, vrouwen en kinderen door de Australische regering worden verzorgd en „verwend” om weer op krachten te komen, dan zijn wij daar diep erkentelijk voor.

Maar er is ook een ander „Australië”. Het Australië der kortzichtigen, der verdwaasden, het Australië der communisten en nihilisten en anarchisten en extremisten, die onze schepen hebben vastgehouden in Australische havens, schepen met ladingen waaraan dringend behoefte bestond in ons Indië, zoodat door het vasthouden van deze schepen duizenden van onze vrouwen en kinderen, krijgsgevangenen en geïnterneerden, slachtoffer zijn geworden van honger en gebrek. Een dergelijke schandelijke bejegening had-

den wij van „Australië”, dat wij gered hebben van een Japansche invasie, nooit verwacht. Eerlijk gezegd, wij hebben dit geval van verraad aan een jarenlange vriendschap tusschen Indië en Australië nooit goed kunnen begrijpen.

Het bezoek van de beide Australische parlementsleden heeft veel duidelijk gemaakt. Een van hen, de heer J. J. Healy, die secretaris was van de Trades and Labour Council, heeft in het betreurenswaardige „havenconflict” een rol gespeeld, die alles behalve verheffend is. Blijkbaar heeft hij den zoogenaamden „vrijheidsstrijd” van Soekarno en van de andere Japansche handlangers onder de rood-witte vlag voor ernst genomen. Maar nu is dan deze heer Healy op Java gekomen, nu heeft hij met eigen oogen kunnen rondzien en nu heeft hij directe inlichtingen uit de eerste hand kunnen ontvangen. En wat zegt nu deze zelfde heer Healy? Hij en zijn reisgenoot Furner hebben verklaard, dat een „onafhankelijke Indonesische republiek” een onding is niet alleen, maar een onmogelijkheid, in zoverre dat de mogelijkheid ervan voor Australië een gevaar zou beteekenen, dat in zijn voortdurende bedreiging niet te aanvaarden zou zijn. De „Indonesische republiek” dankt immers zijn bestaan aan Japan en zij zal met Japan vanzelfsprekend samenwerken, Japan, dat vroeg of laat zijn kans zal waarnemen opnieuw zijn invloed uit te breiden en met de samenwerking van een republiek van „60 miljoen Indonesiërs” voor Australië een zeer ernstige bedreiging vormt. Dat heeft de heer Healy, — weliswaar een paar maanden te laat —, eindelijk begrepen.

Wanneer men de zaak nuchter bekijkt, is het geheele „Australische geval” terug te brengen tot een kwestie van verkeerde voorlichting, van gebrekkige voorlichting, een fout die, niet alleen in Australië, maar óók in Amerika, in Engeland en... in de Oekraïne fatale gevolgen voor ons heeft gehad.

Helaas, het moet worden vastgesteld, dat onze voorlichting in het Buitenland volkomen heeft gefaald. In Amerika kan men in breeden kring een anti-Neder-

landsche stemming aantreffen, in Engeland hoort men vaak de zonderlingste uitspraken met betrekking tot Indië en... in de Oekraïne heeft een volkomen eenzijdige „voorlichting” den heer Manoeilsky er toe misleid de „Indische kwestie” in den Veiligheidsraad van de UNO te brengen. „Het is alles onze eigen schuld”, heeft dezer dagen admiraal Helfrich op een persconferentie in Batavia verklaard, wij hebben, meende hij en onzes inziens volkomen terecht, niet genoeg duidelijk gemaakt ons zeer groot aandeel in de gemeenschappelijke zege der verbonden volkeren. Wij hebben ons al te bescheiden op den achtergrond gehouden. De wereld weet veel te weinig van ons af en daarvoor moeten wij nu boeten. Het is hard, maar wáár is het.

De onkunde, die de Oekraïnsche heer Manoeilsky in Londen aan den dag heeft gelegd, is wel buitengewoon ontstellend. Alle volken hebben het recht hun eigen regeringsvorm te kiezen, meent hij. Eilieve, hoe moet dat dan met al die volken in onzen grooten Archipel? Er heerscht nu reeds in de nieuwbakken „republiek”, die zich nog nauwelijks buiten de grenzen van een klein deel van Java heeft kunnen laten gelden, groote verdeeldheid. Verscheidene groepen willen van den Menangkabauer Sjahriir niets weten. In het Preangergebied scheiden de Soendaneezen zich steeds meer af van de extremisten en in de Buitengewesten is geen volk, dat zich onder Soekarno's republikeinsche heerschappij zou willen stellen. Als de heer Manoeilsky dit had geweten, zou hij zich misschien nog wel eens hebben bedacht vóór hij de „Indische kwestie” in Londen ter tafel ging brengen. Hij heeft er nu een poover figuur geslagen.

Het gebrek aan goede voorlichting in het Buitenland, dat is het, wat zoo veel mogelijk verbetering behoeft. Dure voorlichtingsdiensten voor binnenlandsch gebruik zijn niet direct noodig. Maar het Buitenland moet weten wat Nederland heeft verricht in Indië en wat Nederland als Koninkrijk beoogt met betrekking tot Indië's toekomst. Op deze punten kunnen wij met opgeheven hoofd de wereld frank en vrij in de oogen zien.

✚ Roode Kruis-pakketten

Eerste Verdeeling.

Het zal voor de organisaties, die tijdens de afgelopen oorlogsjaren voor toezending van Roode Kruis-pakketten gezorgd hebben, misschien een teleurstelling geweest zijn, dat zij tot heden uit Indië nooit iets over het resultaat van hun menschlievende activiteit hoorden. Daarom wil ik vertellen van de vreugde en verlichting, die deze pakketten ons gegeven hebben.

Uit de ontvangstkaarten, die bij de Amerikaansche pakketten ingesloten waren, blijkt vrij zeker, dat in Amerika om de twee maanden een groote zending Roode Kruis-pakketten gereed is gemaakt. Ik heb hier kaarten liggen, be-

drukt met de tijdstippen Februari 1943, April 1943, Juni 1943, Augustus 1943 en October 1943.

Wij, bewoners van het groote Tjihapitkamp te Bandoeng, dat ruim 14.000 zielen telde, hoorden begin 1944 bij „kabar angin“ (= vliegend gerucht), dat Amerika Roode Kruis-pakketten had gestuurd. Onze actieve kampleiding gooidde over deze sprookjesachtige mogelijkheid een balletje op bij den Japanschen commandant, maar die ontkende het bericht met verontwaardigde heftigheid. Het gerucht hield hardnekkig aan en zoowaar! Den 26sten Mei moest de fourage-ploeg aantreden, versterkt met vrijwilligers, die naar het Jappenkantoor buiten de omheining gebracht werd, waar voor

haar verraste oogen honderden aanlokkelijke Roode Kruis-pakketten stonden opgestapeld. De Jappen namen het air aan, of zij ons die verrassing bezorgd hadden en liepen met voldane tronies rond. Hei-ho's hielden toezicht op het vervoer naar ons kantoor. Hei-ho's zijn de nu zoo verafschuwde leden van het Nipponsche vrijwilligersleger, dat toen nog niet bezeten was van haat tegen de Europeanen. Een dezer Soendaneezen (bekende grappenmakers) presenteerde bij aankomst van een hoog Japansch officier, die het opgewekte transport welwillend gadesloeg, model het geweer, schreeuwde wat Japansche klanken

..... parimas,
en rijmde met een knipoogje naar de sjouwsters:

daar is Sinterklas!

De pakketten werden met onverdroten ijver verplaatst en daar de oploop van belangstellenden zeer groot was, besloten wij den inhoud van een der pakketten ten toon te stellen op de voorgalerij van ons kantoor. Alles werd overzichtelijk op een tafel-met-kleedje uitgesteld; een gesloten pakket er naast, om te laten zien, hoe efficiënt dat allemaal in één kleine doos verpakt had gezeten:

- enkele blikken corned beef;
- 7 of meer pakjes sigaretten;
- 1 of 2 dikke stukken chocola;
- 1 stuk Swanzeep;
- 3 blikjes boter;
- 5 pakjes bouillon;
- 1 blik Klim of Milco;
- 1 pak gedroogde vruchten;
- 1 karton klontjes;
- 1 blikje koffie;
- 1 blik pâté;
- 1 blik jam;
- 1 blik zalm;
- 1 blik pram;
- 2 blikken pork;
- 2 blikjes ham and eggs;
- 1 pakje kaas, keurig en voor ons dubbel feestelijk verpakt in rood-wit-blauw karton;
- vitamine C-tabletten.

Behoudens een kleine wijziging in de pakketten voor zieken, was de inhoud van alle pakketten gelijk.

De kampbevolking kwam op onze „tentoonstelling“ aanzetten als vliegen op de honingpot. De pakketten arriveerden namelijk in een der slechte perioden van voedselvoorziening, toen eten alles voor ons betekende. Ze kwamen aanzetten, de vrouwen met alle kinderen, de heele kleintjes op den arm, ongelooovig eerst, dat die weelde werkelijk voor ons was; dan enthousiast en ontroerd, dat men ergens ver op die groote, onrustige wereld nog liefdesgaven verzorgd had, voor ons, geïnterneerden.

De stroom bleef aanhouden tot 's avonds laat. Zelfs Moroi, onze Japsche kampvader, kwam grijnzend een kijkje nemen en gapte een pakje Camel. Het Toezichtcorps, op zijn eigen bevel op wacht gesteld, verzocht hem het terug te geven, wat hij met een nijldigen grom dééd ook! „Het toezicht“ gaf de weetgierige kindertjes geduldig tekst en uitleg.

350.000 Roode Kruis-pakketten arriveerden half December 1945 te Priok en werden met loffelijken spoed gedistribueerd onder de directe oorlogsslachtoffers.
Mevr. Luyckx demonstreert den waardevollen inhoud.

„Wat is boe-wil-jon, mevrouw?”
„Daar kun je soep van maken.”
Teleurgesteld: „gaarkeukensoep?”
„Nee, lekkere soep.”

Vaak herhaalde vraag: „mevrouw, krijgt mijn vader in zijn kamp óók een pakje?”

„Ik denk het vast, kereltje.”

„Mevrouw, komt die kaas van de Koningin?”

Tegen donker moesten we de zaak binnen halen en de verdeling gaan bestudeeren van de ongeveer 1500 pakketten voor 14.000 gegadigden. Nog heel laat stonden vrouwen en kinderen, de neuzen tegen de glasdeuren gedrukt, onze activiteit te volgen. Den volgenden dag werden de straathoofden opgeroepen, om het aandeel voor haar „onderhoorigen” af te halen en velen kwamen met versierde karren! Wáár de volgeladen wagentjes langs reden, werden ze met gejuich begroet! De menschen popelden van ongeduld en toen ze per gemiddeld 9 personen een pakket ontvingen, begon het binnenhuis-feest. Hoe zorgvuldig werden de blikjes uitgeleefd in porties en daarna door de kinderen zelfs... uitgelikt, op gevaar af, dat ze hun tong open haalden! Met hoeveel overleg werd uitgemaakt, welk blik pas geopend zou worden op den verjaardag van familieleden, van wie we gescheiden waren, van een trouwdag, een feestdag. Daar waren er, die op het lekkerste blik 31 Augustus schreven! en het met taai uithoudingsvermogen tot dien datum wisten te bewaren ook!

Wat hebben we dikwijls tegen elkaar gezegd: „Als ze in Amerika toch eens wisten, hoeveel deze pakketten voor ons betekenen!”

Maar we konden het niet laten weten, want we mochten de ontvangst-kaarten niet inleveren.

„Amerika staat op het punt van inzinking”, zeiden de Nipponners, „het is een afscheidsgeschenk! Ze zouden de kaarten toch niet ontvangen...”

De zieken vergeten.

Enkele dagen na deze heugelijke distributie, kwam het bericht binnen, dat in het nabij gelegen Tjimahi-kamp 176 zieken „vergeten” waren en heelemaal niets hadden ontvangen. Direct werd een beroep gedaan op de Tjihapitters, om iets van hun aandeel af te staan. We hadden bij geruchte al vaak gehoord, hoe heel slecht onze zieke mannen het in Tjimahi hadden. Blikjes en sigaretten stroomden zó royaal binnen, dat... 186 volledige pakketten konden worden doorgezonden. Voor alle mannen een heel pakket, met een toegift! We waren verrukt over dit succes: een bewijs, dat we nog niet heelemaal verzonken waren in zelfbehoud. Ook de Vitamine C-tabletten werden op verzoek van de doktoren ingeleverd bij de ziekenhuizen. God weet, dat we ze toen zelf al hard nodig hadden. Maar patiënten hadden de eerste rechten. Dat begrepen we nog!

Japansche edelmoedigheid.

Wij luisterden in het geheim naar de radio.

De distributie van Roode Kruis-pakketten viel in een tijd, dat de Amerikaan-

sche Groote Oceaansche vloot stelling had genomen bij de Marshall-Eilanden en de beroemde „task-forces” dus de wateren rond Japan konden bestrijken. Bombenwerpers en onderzeeërs ondernamen aanvallen op de eene Japsche basis na de andere en het waren — wat een ongekend succes voor de hardnekkige vechters! — even zoovele aanvallen op het overwinnaars-air van onze „beschermers”. Wij ondervonden den tegenslag in toenemende verslechtering van hun humeur en verheugden ons daarin.

In vele kampen deden de Japs de uitgifte der pakketten vergezeld gaan van een dramatisch rondschrijven:

Zijn onze vijanden humaan?

Gedurende het verloop van den oorlog hebben de Anglo-Amerikanen — speciaal de Amerikanen — zich steeds weer schuldig gemaakt aan talrijke daden, volkomen in strijd met de voorschriften van menselijkheid. Bijna een twintigtal Japansche hospitaalschepen, duidelijk gemerkt met het Roode Kruis, zijn het slachtoffer geworden van vijandelijke vliegtuigen en onderzeeesche aanvallen. Gewonde Japansche soldaten en Japansche dooden, die vielen op het slagveld, zijn onderworpen geworden aan afgrijselijke behandelingen. Amerikaansche soldaten gaven toe tanks en bulldozers gereden te hebben over de lichamen van Japansche soldaten, levenden zoowel als dooden, lang nadat een gevecht voorbij was. Japansche veldhospitaalen waren herhaaldelijk het doel van vijandelijke vliegers. En bij de schrikaanjagende bombardementen, nu uitgevoerd op Japan, hebben vooral burgers hevige verliezen geleden aan dooden en gewonden, omdat Amerikaansche bommenwerpers geen enkele poging deden alleen militaire objecten te kiezen. Scholen, hospitalen, tempels en andere plaatsen van eeredienst, hebben allen hun deel aan bommen gekregen.

Volgens de Anglo-Amerikanen schijnen deze overtredingen van menselijk fatsoen en internationale wetten te rechtvaardigen te zijn.

Bijzonder de Amerikanen, diep doordrongen van ras-vooroordeelen, zullen niets verkeerd zien in deze dingen, slecht als ze zijn in gedachten en daden. Zelfs de elementaire bepalingen van het internationale verdrag zijn miskend, niet-tegenstaande het feit, dat dit verdrag was opgesteld door de Anglo-Amerikanen in hun eigen voordeel. Als Anglo-Amerikaansch belang botst met dat van andere naties, negeeren de Britten en Amerikanen gemakkelijk de aanspraken op recht en „fair play”.

Van de vele incidenten, die plaats grepen gedurende dezen oorlog, is het meest pijnlijke voor het Japansche gevoel, het tot zinken brengen van het relief-schip de *Awa Maru*, door een Amerikaanschen onderzeeër. Dit schip verliet de thuishaven onder volle garantie der geallieerden en was uitgezonden door het Japansche Gouvernement als een boodschap van barmhartigheid, om relief-goederen te vervoeren voor burger-geïnterneerden en krijgsgevangenen in het Zuidelijk gebied. Op den heenweg gebeurde er niets verkeerd en het schip leverde zijn cargo getrouw af. Maar op den terugweg werd het meedoogenloos getorpedeerd door

een Amerikaanschen onderzeeër. Het verlies aan levens was groot, maar grooter was de golf van woede en verontwaardiging, die over Japan ging. Het ergstelijke was de dubbelhartigheid, door de Amerikanen gedemonstreerd. Zoo lang het schip hun belangen diende, bleef het ongemolesteerd, zoodra het nutteloos voor hen was, werd het prijs verklaard.

Op grond hiervan zou het Japansche Gouvernement volkomen gerechtvaardigd zijn de distributie der supplies, vervoerd door de *Awa Maru*, in te houden. De geallieerden zouden niet in een positie zijn daartegen een protest in te dienen. Slachtoffers zouden natuurlijk zijn de geïnterneerden en krijgsgevangenen, nu onder bescherming van de verschillende Japansche militaire autoriteiten in het Zuidelijk gebied. In overeenstemming met internationale praktijken en menselijke gebruiken, deden en doen de Japansche autoriteiten alles, wat in hun macht is de omstandigheden zoo aangenaam mogelijk te maken voor hun vijanden van alle landaarden. De supplies te confiskeeren, die voor hen bestemd waren, zou een eenvoudige zaak zijn, even eenvoudig als het omdraaien van een kinderhand. Maar de Japanners weten, dat deze geïnterneerden en krijgsgevangenen niet verantwoordelijk zijn en niet verantwoordelijk te stellen zijn voor het verraad van hun regeeringen.

De rechtvaardigheidszin, het Japansche volk eigen, staat niet toe zich te wreken op onschuldige vijanden onder hun bescherming. En de gevoelens der natie in deze kwestie zijn uitgedrukt door niemand minder dan Zijne Majesteit den Keizer. Zijne Majesteit heeft bevolen, dat de relief-goederen gedistribueerd moeten worden onder de gevangen vijanden van alle landaarden, zooals aanvankelijk het plan was, en deze keizerlijke order zal strikt worden uitgevoerd.

De Japanners voeren geen oorlog tegen geïnterneerden en krijgsgevangenen. Hun gerechte toorn en afkeer zijn gereserveerd voor den vijand, dien zij ontmoeten op het slagveld. Daar zullen zij in eervollen strijd hun vijanden ontmoeten en vernietigen. Intusschen voelt de heele Japansche natie medelijden met een vijand, die zoo laag kon zinken, dat hij de talrijke daden kon uitvoeren, eerlijk door ons gedetailleerd en die oorlog voeren met methoden, die hen buiten de grens van menselijkheid plaatsen. Dit beteekent voor ons, Japanners, dat de vijand ten prooi is aan vele problemen, zoowel aan het gevechtsfront als aan het home-front. We zullen den vijand afdoende afslaan en hem de vreeze Gods inboezemen, opdat de na-oorlogsche wereld geregeerd moge worden door menselijkheid en rechtvaardigheid.

Ziedaar een dier opgeschroefde, dramatische stukken, zooals wij ze dikwijls te slikken kregen.

In het Tjimahi-kamp werd de voorlezing van het document ingeleid door de mededeeling, dat er niet gelachen mocht worden!

Het Tjihapitkamp bleef er totaal van verschoond, waarschijnlijk omdat de Japansche leiding er al lang van overtuigd was, dat een beroep op het gevoel van deze erkende rebellen toch vergeefs zou zijn.

Loonende emballage.

De inhoud der pakketten benevens de leege doozen en leege blikken werden prachtig uitgebuit. Gaarkeukens en ziekenhuizen, vechtend tegen een voortdurend tekort aan inventaris, claimden bepaalde blikken als „droge maten”. Een officieel kamprapport meldt over de opvordering: „We kunnen ze gelijk laten afsnijden en op maat brengen en vermijden dan misschien iets van de moeilijkheden, die er in de staten rijzen over de rijstuitdeeling”.

Loterijen, waarbij loten tegen levensmiddelen en sigaretten werden ingewisseld, namen zulk een omvang aan, dat ze officieel verboden moesten worden.

En... de kinderen kregen eindelijk weer een speelgoedje! Ze maakten in de langste blikken twee gaatjes. Door twee blikken haalden ze een touwtje, dat ze in de hand hielden en zoo beoefenden jongens en meisjes het „stelt loopen”. Dagen en dagen lang werden wij, volwassenen, bijna gek van het oorverdovend blik-gekletter der steltloopers. Maar we hadden niet den moed onze kinderen deze luidruchtige ontspanning te verbieden. Ze hadden toch al zoo weinig afleiding.

De beste blikken deden dienst als kookpannetjes, de mooiste werden bevorderd tot bloemvaas, de grootste kwamen onder het kinderbed te staan voor 's nachts, de kleinste fungeerden als aschbakjes.

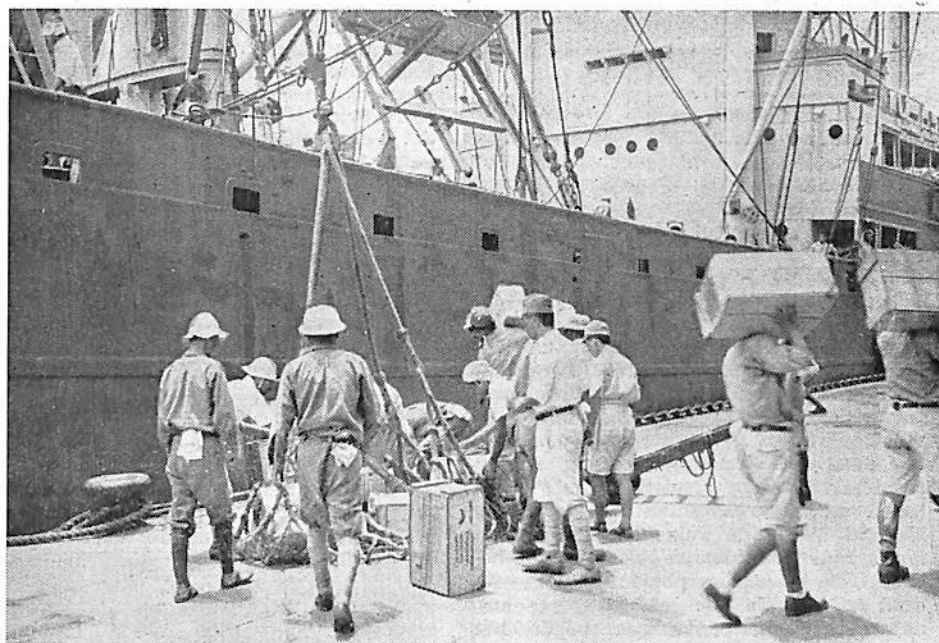
„Nu weten we, waarom onze bedienden zoo fel waren op leege blikken”, zuchtten de vrouwen en klopten de scherpe randen der blikjes glad. „Ziezoo, Pietje en Marietje hebben nu weer ieder een eigen drinkbeker; de een zilver-wit, de ander goud-geel! Ze kunnen er dus niet eens meer om vechten. Leve de blikjes.”

De stevige doozen, groote en kleine, voorzagen in ons schreeuwend gebrek aan bergruimte en de felle Roode Krui-zen, waarmee ze waren gemerkt, herinnerden ons nog lang aan de vreugde der eerste verdeeling, toen de laatste sigaret al lang opgerookt was, het laatste blikje al lang leeg gelikt! en de honger ons precies een half jaar later deed aandringen op een

Beroep op het Roode Kruis.

Dat probeerden we te lanceren, toen de voedselnood zóó hoog gestegen was, dat er een „honger-demonstratie” was gehouden door breede rijen in het wit gekleede vrouwen. De Japs waren er uitermate woedend over en het kampbestuur kreeg er op de tengko (= dagelijksch appèl) van 25 October 1944, danig van langs. We hielden echter vol, dat het eten absoluut onvoldoende was en vroegen of voor ons de hulp van het Roode Kruis kon worden ingeroepen. Onze kampvader Moroi hield hierop een zijner geliefkoosde, stupide toespraken, zorgvuldig door ons gestenografeerd.

Het eten is niet voldoende voor de gezondheid, maar genoeg om in het leven te blijven. Het blanke ras neemt geen eerste plaats meer in en krijgt nu hetzelfde als de Indonesiërs. Iedereen op heel Java krijgt nu 10 cent plus 160 gram eten per dag. In de kampen ontvangen de menschen die 10 cent niet, maar 300 gram eten bestaande uit brood en rijst. Een hond is de beste vriend in oorlogstijd. Hij kan 4 mijl loopen, zoekt overal

Japansche krijgsgevangenen bezig met het lossen van medicijnen en levensmiddelen.

zijn eigen voer en daarna kunnen de menschen hem opeten.

In Nieuw Guinea hebben vriend en vijand niets te eten. Zij leven van wat de boomen bieden. Toch gaat de oorlog door. Een der officieren van ons hoofdkwartier hier heeft in Birma gevochten. Hij heeft in twee maanden niets te eten gekregen en leefde van olifanten en apen. Dat moet u ook doen. Waarom eet u geen honden? In de mannenkampen eten ze die elken dag. Wat denkt u te doen, als de keus is: sterven of een hond eten? In een Japansch gedicht, 100 jaar geleden geschreven, wordt bezongen, hoe zelfs een kind opgeofferd werd om het eigen leven te redden. We zijn nog niet klaar voor den eindstrijd. Niet lang geleden hebben in Europa Europeanen andere Europeanen opgegeten. Volk in wanhoop doet alles. Uw gevangenschap in dit kamp is niet erg. U heeft alleen nog niet genoeg nagedacht over egoïsme. Voor er een demonstratie gehouden wordt, moet u piekeren over beplanting van de pleinen. Het eten zal niet beter worden en de kwantiteit niet meer. Uw voedsel wordt precies naar voorschrift verstrekt. Eigenlijk moet u veel minder te eten krijgen, want er komt voor 2000 menschen te veel binnen. U krijgt dus feitelijk veel te veel. Er is geen voorraad meer aan suiker, want er is nog slechts een stock voor dit en het volgende jaar. Dan moet er weer geplant worden. U moet het tekort aan eten met eigen hand zien te overkomen.”

We lieten den hond maar even den hond en vroegen of voor ons — in verband met de abnormale droogte, waardoor heel Java zich zelf niet kon redden, hulp gevraagd kon worden aan het Roode Kruis, want we bleven hardnekkig.

Moroi nijdig: „Nee”.

Ons kamphoofd: „Mogen wij zelf, als krijgsgevangenen, die hulp niet inroepen?”

Moroi: „Nee, U kunt niet vertrouwen op het Roode Kruis. Internationale wetten gelden niet meer voor u. Er zijn nog zooveel goederen in het kamp, omdat Nippon niet streng genoeg is. Bedenk, hoe de Nipponners behandeld zijn, die naar Australië zijn gevoerd. Er zijn al velen teruggekeerd en die zeggen: Nip-

pon behandelt de gevangenen veel te goed. Nipponners, die in Garoet samengebracht zijn, hadden geen klamboe, geen stoel, geen tafel. Alleen een koffer. Als dit 3 jaar geleden gebeurd was met uw man of vader, hoe zouden dan uw gedachten zijn? Wat heeft Nippon den Hollanders gedaan? Waarom heeft u Nippon den oorlog verklaard? Tegenwoordig bent u geïnterneerd en hebt dus nergens meer over te praten. Voor ge iets vraagt, maak eerst groentetuinten. Op het oogenblik komt er nog wat contant gekocht voedsel binnen, maar de tijd komt, dat er misschien niets meer binnen komt. We zijn hier geen eerste regiment (hij bedoelt kennelijk: eerste frontlinie. Lx) en dus krijgen we niets meer aangevoerd. Begrijpt U dat?”

Onze kampleidster: „Nee, ik begrijp er niets van.”

Moroi: „Tegenwoordig begrijpt u niets meer, als ik wat zeg, omdat het kamp vol oppervlakkige menschen zit. Als u tijd hebt voor lipstick en rouge, waarom gaat u dan niet planten? De eenige oplossing is: zelf groente maken. Ik wil voor zaad zorgen. Het wordt nog veel erger. U hebt geen recht te zeggen: we hebben niets. Begin eerst met wat je al hebt. In het 15de Bat (een groot mannenkamp, Lx) was 2 jaar geleden een Engelsch officier. Hij was flink en een leider en daarom stonden alle Hollanders onder hem. Hij zei: Hollanders zijn heel lui. Ook een mevrouw, die hier drie huizen vandaan woont en in Nippon geweest is, zegt, dat de Hollanders lui zijn. En geen militairen. Ze dragen alleen een geweer, om de Indonesiërs bang te maken. U moet voortaan voor u zelf zorgen, want u hebt geen land meer. In de toekomst moet u dus op eigen beenen staan en hard werken. Als u het vervelend vindt, dat ik zoo over de Hollanders spreek, moet u maar eens laten zien wat u kunt en pas dán kunt u klagen.”

Alzoo: géén beroep voor ons op het Roode Kruis, want internationale wetten golden niet meer voor ons. Internationale liefde bleef intusschen voortleven en, al duurde het lang, een jaar na de eerste uitdeeling der pakketten volgde de

Twede Pakketten-troost.

Wéér liep, nu begin 1945, het vliegend gerucht door de kampen, dat er opnieuw Roode Kruis-pakketten waren aangekomen en wéér ging onze kampeiding op verkenning uit. De Japs ontkenen nadrukkelijk en hun woordvoerder zei: „Er is een stilstand gekomen in alles, want er zijn teveel menschen gestorven in Amerika. U moet aan Holland denken, waar de bevolking tot de helft is geslonken en alles onder water staat. Alleen de menschen beneden de 5 jaar krijgen er nog 5 (vi?) gram brood per dag; de anderen niets! hoewel men in Europa genoeg in voorraad had genomen. De Nipponners vinden het zelf kassian voor Holland. U moet niet onrustig worden onder dat alles; wij zullen niemand doden. Java leverde vroeger het meeste eten, nu heeft het niet te veel. U moet dus zelf zorgen voor meer.”

Jasuda, een der Japsche kampeiders, merkte op: „Amerika denkt maar eens per jaar aan u met pakketten.”

En dat deden ze inderdaad!

Toen het heele Tjihapitkamp in Mei 1945 opgeheven werd en we her en der verspreid werden over diverse andere kampen in West- en Midden-Java, werden daar kort na aankomst der Tjihapitters voor de tweede maal Roode Kruis-pakketten uitgedeeld.

Was de eerste verstrekkung al een verlossend festijn, deze tweede was als een redding uit den hoogsten nood. Het water stond ons in Juni 1945 tot aan de lippen. We moesten volgens voorschrift in die dagen 2 x 90 gram brood krijgen per dag, maar de hompen haalden vaak slechts 60 of 70 gram. We moesten 120 gram rijst krijgen, maar ook die hoeveelheid kregen we nooit. Met slakken, kikkers en vooral gestolen varkensvoer, probeerden we onzen honger te stillen.

En toen kwamen daar de Roode Kruis-pakketten binnen!

Wij zaten in het befaamde *Kampung Makassar* bij Mr. Cornelis en werden bedacht — denk u eens in: wat een weelde! — met een heel pakket voor drie perso-

nen, dus belangrijk meer dan we bij de eerste verdeeling ontvangen hadden. Zóó onbeheerscht had de honger velen van ons gemaakt, dat de blikken aanzienlijk eerder opgesoupeerd waren dan in 1944. Bij de vreeselijke hongerstraf, toen ons 2 dagen lang (om precies te zijn: 50 uren) alle eten en drinken onthouden werd, had haast niemand nog een blikje in voorraad. Voor mijn kleinzoon van 3 jaar hadden we Goddank nog een kartonnetje klontjes achtergehouden, zorgvuldig verstopt. Om het uur lieten we hem „een stukje Amerika” zuigen en... keken zelf den anderen kant uit.

Lang niet alle kampen hebben zulk een voordeelige toewijzing van pakketten gehad als wij. Ook hoorden we van kampen, waar nooit één Roode Kruis-pakket is uitgedeeld.

Blijkbaar was het transportwezen midden 1945 al een zoodanige chaos, dat de Japs West Java gemakkelijker konden voorzien dan Midden Java, om van Oost Java maar te zwijgen, want daar weten we tot heden nog heelemaal niets over.

Het slechte Lampersarie-kamp in Semarang kreeg 300 pakketten voor 5000 inwonenden en daarvan werden 100 pakketten onder de vele zieken verdeeld. Gevolg was, dat voor de „gezonden” de inhoud der blikjes bij theelepeltjes uitgerekend werd en de verdeeling der gedroogde vruchten bijvoorbeeld uitliep op één gedroogde pruim of abrikoos per hoofd. Ook de *Sun Maids* werden voor de distributie zorgvuldig uitgeteld. Er zitten 395 rozijntjes in 1 pak, dat weten we nu uit het hoofd! Toch waren de vrouwen en kinderen nog verrukt over deze onvoorziene bijvoeding.

Het was bij den tweeden pakketten-oogst, dat de Japs haast krankzinnige moeite deden, om de leege blikjes in handen te krijgen. Ons werd toen al door vertrouwelijke mededeelingen van heiho's bekend, dat de Japs er handgranaten van maakten. Dus probeerden we op allerlei manieren de inlevering der blikjes te ontduiken, want op vele stond een Rood Kruis en het zou ál te erg zijn, als dit embleem van naastenliefde een moord-

dadig wapen zou dekken! Na de capitulatie vielen er helaas toch nog heel wat weerlooze geïnterneerden door den handigen worp van granaten, voor den aanmaak waarvan onder de Indonesiërs een nieuwe tak van huisindustrie was ontstaan!

Derde verstrekkung.

De voedselnood, enkele maanden na de capitulatie ontstaan door stagnatie in den binnenlandschen toevoer en buitenlandsche stakingen in havenbedrijven, is maar al te bekend. Wéér leden honderduizenden mannen, vrouwen en kinderen honger. De rantsoenen waren onvoldoende, de kwaliteit bovendien eenzijdig. Oedeem, reeds zoo prachtig bestreden door de betere voeding direct na de overgave, breidde zich opnieuw uit.

Ook nu werd er op schitterende wijze hulp verleend.

Half December arriveerden er 350,000 voedselpakketten van drieërlei soort, samengesteld door het Amerikaansche, Australische, Canadeesche Roode Kruis en de Order of St. John en Britsche Roode Kruis. De pakketten werden toegewezen aan het Nederlandsch-Indische Roode Kruis, dat partner was in de financiële zijde van de actie. De distributie werd met loffelijke ijver ter hand genomen, overtuigd als het Nederlandsch-Indische Roode Kruis was, dat de menschen onder den druk der ontoemodigende omstandigheden, waarin zij leefden, groote behoefte hadden aan een blijk van directe hulp en meeleven. Wat maar aan trucks ingezet kon worden, werd benut voor Rapwi-convoeien in West Java, en met behulp van de N.I.S.O. (Ned. Ind. Scheepvaart Ondernemingen) en de R.A. F., werden ook Midden-Java en de Buitengewesten voorzien, zoodat op waarlijk grootscheepsche wijze een maand na ontvangst der pakketten te Priok, de volgende voorraden waren uitgegaan:

Batavia	90.000	Riouw	6.000
Bandoeng	80.000	Billiton	3.000
Tjimahi	8.000	Palembang	4.000
Buitenzorg	7.000	Pontianak	10.000
Soerabaia	14.500	Balikpapan	6.240
Semarang	30.000	Banjermasin	360
Singapore	12.000	Makassar	15.600
Medan	16.000	Ambon	6.000
Padang	3.000	Timor	192

Bovendien werd een dropvlucht gemaakt naar Malang, waar de eerste voedselpakketten werden afgeworpen voor hen, die onder Indonesische bescherming leefden. Aan de eerste 157 Malang-evacués, die onlangs onder goed geleide van de T.K.R. hier aankwamen, werden eveneens bij aankomst pakketten uitgedeeld.

De berichten van dankbaarheid, die uit alle hoeken van den Archipel binnen stroomden, zijn ontroerend. Voor het eerst kregen de directe oorlogsslachtoffers nu eens een pakket, heelemaal voor zichzelf en geheel te eigener beschikking. Geen lepeltjes-verdeeling onder 3, 9, 25, 40, ja zelfs 60 personen per pakket.

Geen Jap, die ongeduldig op de leege blikjes staat te wachten. Die dagen en weken tekort was gekomen — en dat geldt voor vrijwel iedereen buiten Batavia! — kon weer eens lekker bijschansen. Die geen tekort had gekend, kon anderen goed doen of het pakket bewaren voor slechtere dagen.

Hoe dan ook: de vreugde over de derde verstrekkung is algemeen geweest en intens, en het Roode Kruis is nooit zoo druk besproken en geloofd geworden als in de afgelopen weken!

Begraafplaats van Nederlanders, die gedurende de Japansche bezetting zijn overleden in Laanhof Cemetery te Batavia.

Wordt Thailand vergeten?

Eén sector van het breede front oorlogsslachtoffers is tot heden in het vergetboek geraakt bij de distributie der voedselpakketten en dat is: Thailand! Toch zitten daar ook nog een paar ex-krijgsgevangenen, een 10.000 zoo ongeveer en zij vinden nog altijd, dat zij Nederlanders zijn en goede Nederlanders ook. Hun zeer actieve bond van ex-gemobiliseerden (de reeds bekende N.I.B.E.G.) heeft op verschillende manieren hartelijke belangstelling getoond voor het lot der ex-geïnterneerden op Java. Een hunner sympathieke daden was de toezending van een weloverwogen en fijn gestyleerden Oudejaarsgroet „Aan onze vrouwen in Indië”, die daar unaniem zeer door getroffen waren en het stuk dan ook zorgvuldig bewaren, als een bewijs, dat ze door een deel „van hun eigen menschen” niet vergeten worden. Op onze beurt mogen we onze Thailanders niet in een vergeten hoekje laten staan. We hebben het Nederlandsch-Indische Roode Kruis op deze kwestie geattendeerd en zij beloofden ons de zaak snel in orde te maken. Gezien de activiteit, waarmee deze organisatie gewoon is haar beloften na te komen, durven wij den Thailanders gerust beloven, dat ook hun eerdaags een verrassing wacht.

Batavia, 23 Januari 1946.

Lx.

Hotel des Galleries te Batavia.

Met Dr. v. d. Sleen **OP REIS** De Landbouwkolonie op Kesikir

Dr. van der Sleen verliet ons land 8 Mei 1940, om, niets kwaads vermoedende, een serie lezingen te gaan houden op Curaçao. Het bericht van den inval bereikte hem in den bootrein even vóór Lissabon en toen was terugkeer reeds uitgesloten. Hij reisde dus door en kwam eind Mei op Curaçao, waar hij ruim een half jaar bleef, voordrachten hield en nieuw materiaal verzamelde. Van den oorlog werd daar bijna niets gemerkt. Half October reisde hij over Cristobal door het Panamakanaal met de Brastagi naar Ned. Indië. Ook daar hield hij een aantal spreekbeurten voor kunstkringen en sociëteiten, maakte een studiereis van 4 maanden over Sumatra en van een maand of drie over Bali. Burgerdienstplicht riep hem toen naar de Ned. Ind. Artsenschool te Soerabaja. Weekends en vakantie bracht hij door in Soekapoera op de helling van de Bromo, maakte het eerste bombardement op Soerabaja uit de verte mee en merkte verder alleen door de radio de gevolgen van den Japanschen inval. Nog een paar maanden bleef het boven rustig, totdat op 9 Juli 1942 het bevel kwam, zich aan te melden om als „VRIJ” kolonist mee te gaan naar de landbouwkolonie Kesilir. Alle Hollanders, totoks en indo's werden in een paar weken opgepikt en bij wagonladingen getransporteerd naar de Kesilirvlakte dicht bij Banjoewangi, in het oosten van Java. Daar werden ze ondergebracht in kamponghuizen, of wat nog minder plezierig was, in groote loodsen voor 50 man elk. Er moest worden geëgist wat op het land stond, ze hebben er ploegen en patjollen geleerd, maar over het algemeen was het er een goed leven, voor wie wat moeite wilde doen om het dragelijk te maken.

Dr. van der Sleen werkte in den houthakkersploeg aan den boschrand, aan de grens van het oerwoud. Op vrije dagen tippelde hij met zijn kameraden naar zee, genoot van het prachtige zuiderstrand en legde zoo 'n 25 Km. te voet af. Het klimaat was dragelijk, de gezondheidstoestand goed, op gebied van eten was alles te koop tegen normale prijzen. Het was een soort maandenlange picnic, maar zonder vrouwen en kinderen. Deze laatsten werden langzamerhand ook in groote kampen ondergebracht. Toen het keerpunt van den oorlog bij de Salomons-eilanden kwam en Nippon begreep, dat het oorspronkelijke plan, alle Europeanen uit Azië te verbannen naar Australië, om ze daar in eigen onderhoud te laten voorzien, niet zou doorgaan, veranderde de tactiek. In Augustus 1943 werden we schrijft Dr. van der Sleen, overgebracht naar de Strafgevangenis te Banjoebiroe, waar je geen zelfgetimmerd bed had in een zelf verbouwd huis, maar een houten brits, 20 cM. boven de vloer, elk 60 cM. breed en waar de „Vrije Kolonisten” die schamele ruimte nog moesten delen met ontelbare wandluizen. Daar begon ook de wetenschappelijk doorgevoerde verzwakkings- en uit-hongeringspolitiek. Overdag hadden we vrijheid van beweging in den gevangens-tuin en konden daar honderden voordrachten, cursussen, bijbellezingen en derg. worden gehouden. Daar begon de dysenterie zijn tol te eischen van de door ondervoeding verzwakte gevangenen. Burgergevangenen alle 1660. Toen we met 10.000 anderen vier maanden later naar het 15de bataljon in Bandoeng verhuisden, waren wij de zwaksten van het heele stel en werden bijv. uitgezonderd

van zware corvée. Ook in Bandoeng was de voeding eerst buitengewoon slecht en dat werd pas $\frac{3}{4}$ jaar later wat beter, toen de Japanners steeds omkoopbaarder en corrupter werden en derhalve op allerlei slinksche manieren geld en voedsel het kamp binnenkwam. Later zou ons blijken, dat, dank zij deze corruptie, ons kamp nog één der beste op Java is geweest. De maand September 1944 heb ik in het groote ziekenhuis te Tjimami doorgebracht.

De Japansche wacht hield zendingen medicijnen van het Amerikaansche Roode Kruis een jaar lang aan de poort vast, zoodat bijna 200 menschen onnodig aan dysenterie stierven. In Bandoeng teruggekeerd, bleek steeds meer en zwaarder werk van de geïnterneerden geëischt te worden onder steeds ongunstiger omstandigheden van weer, kleding enz. De ranselwoede der Jappen nam steeds toe, naarmate de oorlog voor hen ongunstiger verliep en bereikte dan ook tegen 12 Aug. een hoogtepunt. Om één misdrijf werden bijv. eens 80 man het hospitaal ingeslagen. En nu, nu communicatie tusschen de kampen mogelijk wordt en wij de waarheid uit de vrouwenkampen te hooren krijgen, blijkt, dat de vrouwen eigenlijk nog veel beestachtiger zijn behandeld dan wij. Wat dunkt u er van om vrouwen van 40 en 50 jaar met bloote voeten het land in te zenden om met den patjol den grond te bewerken van 8 tot 4 uur. Anderen zullen U over de sadistische valscheden van den Jap nog wel nader inlichtin, over de middeleeuwsche en ultra-moderne martelingen, die door de geheime politie, de Kempé, werden toegepast, maar..... we beginnen hier nu te gelooven, dat het in Europa even erg,

misschien nog erger is geweest, daar koude en ondervoeding te samen veel moeilijker te dragen moeten zijn geweest, dan wat ook in Indië.

Waar nog zoo weinig bekend is over het leven in Oost-Java laten wij dr. van der Sleen hier eerst nog aan het woord over zijn onderneming in het Banjoewangische.

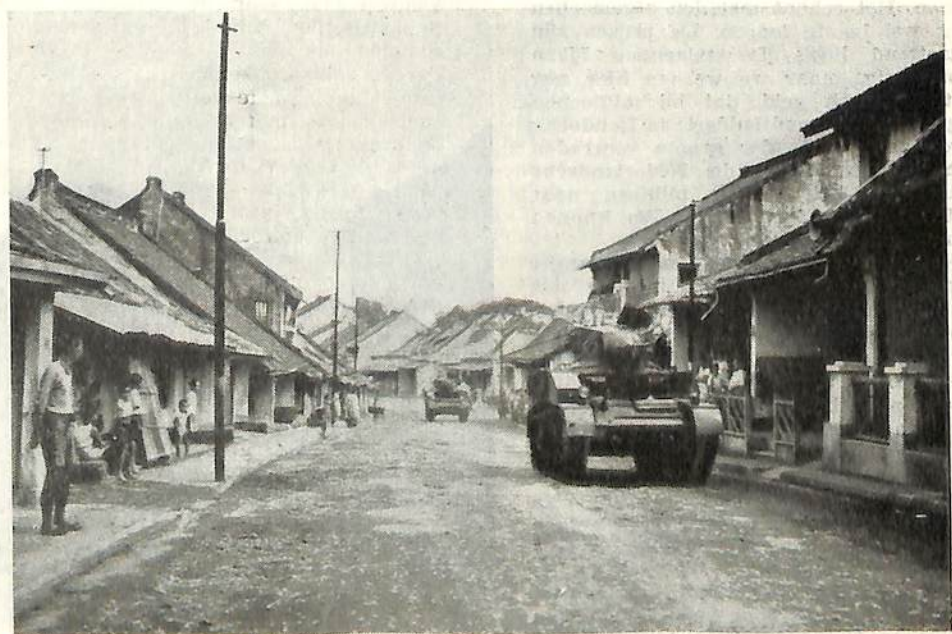
Tijdens mijn verblijf in het broederhuis te Malang, half Juli 1942, waar elken dag honderden geïnterneerden binnenkwamen, hoorden we al spoedig, dat alle Nederlanders, totok en indo, werden opgepikt, vaak zonder voorafgaande waarschuwing, gewoon op straat in een vrachtauto geladen en meegenomen. De familie mocht dan een matras, eetgerei, kleeren en dergelijke brengen. Ik wachtte, tot mijn jongste zoon óók binnenkwam en toen togen wij tezamen met een 120-tal andere kolonisten op weg naar..... ja, dat wisten we niet, maar het bleek Kesilir te worden. Elken dag ging er zoo'n trein en dus stonden aan elk station vrouwen klaar met thee en koffie, nassi goreng of brood, vruchten, limonade en nog veel meer. Wij sliepen in den trein in Bentjoeloek en werden toen op overvolle vrachtauto's geladen met al onze bagage en een 25-tal K.M. Zuidwaarts bij Pasanggaran, aan den rand der Kesilirvlakte neergezet. Kesilir was vroeger een berucht malariaoort, maar onze regeering had irrigatie en afvoerkanaalen aangelegd en het land in perceelen uitgegeven aan kleinlandbouwers, meest indo's. Pasanggaran of kortweg Sanggar was een inlandsch dorp, dat geheel ontruimd was. De kolonisten verder naar het zuiden mochten in eigen huis blijven wonen, maar waren ook geïnterneerd. Velen van hen mochten eens per week het kamp uit en zetten een handeltje op van de dan ingekochte waar.

Mij werd met een twintigtal kameraden een inlandsch huis aangewezen aan de hoofdstraat van het dorp. Het lag middenin een rijke tropische groenten- en vruchtentuin, waarvan wij erg hebben geprofiteerd en bestond uit één groote ruimte van 9 bij 9 meter, slechts onderbroken, door vier palen, die het dak steunden. De wanden waren van gevlochten en gespleten bamboe of wel gedek. Er was geen andere vloer dan de aarde en deze lag vol met den afval van het vroegere inlandsche huishouden, rijststroo en kaf, kippenveeren, houtskool en asch, een aantal padden, hier en daar een doode rat enz. Eerst dus alles uitgemest en toen de buurt op om te trachten in andere huizen rustbanken (balé-balé's) te vinden om op te slapen. Ik was tot blokleder gekozen en had dus nog andere dingen te beredderen. Mijn zoon en ik sliepen een week lang op den grond. Toen vonden ook wij een rustbank, die echter onder de wandluizen bleek te zitten en verbrand werd. Daarna bouwden we zelf vaste balé-balé's van bamboe over de heele lengte van ons huis en sliepen goed en rustig. Baden deden we in de rivier, wuschen bij een mooie diepe put met glashelder water; de W.C. was een irrigatiegoot achter het huis; de Jap zorgde voor rijst en groente, we konden allerlei lekkernijen, zooals eendeneieren bijkopen van inlanders, die over de rivier kwamen en bij wie we alles konden bestellen wat we wilden. Iemand, die kampeeren gewend was, had het er rijk, maar wie gewend was den djongos te roepen om het doosje lucifers aan te geven, dat op tafel

lag, voelde zich diep en diep ongelukkig. En dat bleven, die stakkers, de heele drie jaar van onze internering door. Al spoedig kregen we 's morgens landbouwwerk, voorloopig oogsten, wat de inlander had laten staan. Spoedig werd een technische dienst en timmermanswinkel ingericht voor allerlei reparaties en aanmaak, er was werk aan de irrigatie, aan de wegen, in den moestuin, in het eigen huis. Er moest brandhout zijn in de keuken, de koks hadden hulp noodig; voor wie wilde, was er altijd werk te vinden en wie eens niet wilde werken ging wandelen naar en door het oerbosch, naar zee en langs het strand; ver weg langs verlaten dorpswegen, waar op elke erf rijpe papaja, pisang, lombok en nog veel meer te vinden waren. Mijn jongen en ik hebben er genoten. Het was een groote kampeertocht in een mooi land met allerlei verrassingen in den vorm van wilde zwijnen en pauwen, oerboschweelde en strandgenot. Wij waren schier volkomen vrij in een terrein van 12 bij 15 K.M. ongeveer. Binnen een maand kwamen de eerste vrouwen naar Kesilir om ons te bezoeken en dan zag en hoorde je van alles uit de bewoonde wereld, al zat er dan ook een Jap bij te luisteren. Neen als het zoo gebeven was, zouden we absoluut geen klagen hebben gehad. We hebben veel geleerd op Kesilir, ons zelf leeren helpen met veel van die handige trucjes, die we al veel eerder van den inlander hadden moeten afkijken. We hebben er ook wel eens kwadere dagen meegemaakt, dat wel, maar ook nu nog kijkt meniggeen zonder misnoegen op den Kesilirtijd terug.

Niet alle kolonisten waren zoo gelukkig geweest met hun huisvesting als ik met mijn kameraden. Er stonden hier en daar langs de rivier zoowel als midden in het veld groote, door inlanders gebouwde barakken, waar aan iederen kant 25 man slaapplaats konden vinden, die dan voor hen tevens de eenige persoonlijke beschikbare woonruimte betekende. In deze groote tochtige loodsen was het leven van begin af aan heel wat minder

aangenaam, dan in ons huis. Er waren er echter ook die bij Indokolonisten waren ingetrokken en daar wel eens wat meer gerief hadden, maar ik moet herhalen, wie iets wenschte of wilde kon daar meestal met eenige moeite zelf voor zorgen. Mijn zoon en ik maakten allerlei avonturen mee. Slechts een week of drie woonden we in het vroeger beschreven huis; daarna richtten we een centrale keuken op en leverden, met een zestal kameraden elken dag goed gekookte rijst aan 250 man, verkochten daarbij Zondags menig bordje snert of portie rats. Dat was echter ook van korten duur, want wij vonden ons ideaal geheel in het Noorden der kolonie bij de houthakkers. Daar richtten we met nog twaalf man bij onze oude acht een groot huis geheel naar onzen zin in, zoodat ik uit mijn bed de bergen van Oost-Java kon zien. Daar trokken we elken dag door de bedauwde lanen het bosch in, zorgden voor brandhout voor een groot deel der kolonie en verdienden zoo niet alleen ons eten, maar ook den lof en dank der gemeenschap. Wij zaten daar heerlijk rustig en geïsoleerd, zagen nooit een Jap (die werden toch in de kolonie weinig gezien), maar ik onderhield het contact met het centrum en alle peripherieën door het houden van avondspreekbeurten, zij het natuurlijk zonder lantaarnplaten of films. Af en toe werden we eens opgeroepen om een speech van een of anderen Japanner aan te hooren, die vertelde, dat als we niet werkten, we ook niet zouden eten en er werden twee belangrijke pogingen gedaan om ons werken te leeren. Toen de kolonie een goed half jaar oud was, kwamen Javaansche professoren om ons ploegen te leeren. Dat werd een soort sociëteit, want tegen 10 minuten zelf achter de ploeg moest je 1½ uur zitten kijken hoe een ander het deed. Maanden later werden allen, kampeleiding, medische dienst, hospitaalbroeders enz. aan het patjollen gezet, maar al deze experimenten verliepen uit gebrek aan animo bij onze kampgenooten en gebrek aan ernst, doorzettingsvermogen en misschien ook machtsmiddelen bij onze beschermers. In Januari 1943 kwam een

Geallieerde tanks in de straten van Batavia.

nieuw plan door, eigenlijk het oorspronkelijke plan van onzen kampleider Wackwitz, zij het dan ook in gewijzigden vorm. Ploegen van 10 man zouden den grond rond hun huis, maar ook nog eenige hectaren verderop, moeten bewerken, allereerst voor eigen gebruik, maar dan ook groente leveren aan de technische en medische diensten enz. enz. Tegen betaling natuurlijk. Tevens werd heel Noord Sanggar opengesteld voor dergelijke landbouwgroepen. Nu was Noord Sanggar zoo'n beetje het beloofde land, overlopende van vruchten en groente, dus zeer velen trokken noordwaarts en begonnen vol moed allereerst aan eigen moestuin. Bij ons werkten drie man, na het ochtendwerk, in het bosch elken middag in onzen eigen moestuin en nooit was er gebrek aan prachtige verse groente voor ons twintigtal en vaak kwamen er menschen een hapje meeën.

Rijst was er zat. Op een gegeven tijd hadden we zes zak in voorraad. We hielden kippen en eenden bij tientallen, hadden in één woord een rustig, goed kolonisten leven. We werden sterk en gezond, al leden velen aan tropische zweren, waarvoor we de goede geneesmiddelen toen nog niet kenden. Menige jongkerel groeide er uit tot een bronzen standbeeld van natuurlijke kracht, want menigeen trok elken dag in zwembroek en tennisschoenen naar zijn werk in het bosch of op den akker. Er kwamen nog een 600 man bij uit de gevangnissen van Soerabaja, die ook hun vrijheid maar niet genoeg konden waardeeren in onze mooie stille lanen. Als ik nog terug denk aan die prachtige avonden met hun kleurige zonsondergang, de overvliegende reigertjes en kalongs, de schitterende sterrenluchten, kan ik er haast heimwee naar hebben. Het rustige, kalme

leven van den landman hebben we daar leeren waardeeren. Ik had er gaarne mijn heelen interneringstijd gebleven. Velen beseften met mij, dat een idealer concentratiekamp zeker niet denkbaar was; al werd het bezoek al spoedig verboden, we kregen toch vrij geregeld berichten van onze dierbaren door briefkaarten, postwissels en pakketten. Sommigen echter verlangden steeds sterker naar electrisch licht en stroomend water en dergelijke gerieflijkheden meer. Wij brandden snotneusjes met klapperolie en baadden steeds weer in de heerlijke rivier, hadden altijd een petroleumbliek thee of koffie staan voor dorstige zielen; wat wilt ge nog meer? De ontevredenen zouden hun zin krijgen, althans wat licht en water betreft. Half Augustus 1943 werd onze kolonie plotseling opgeheven en wij verhuisden naar..... de strafgevangenis van Banjoebiroe bij Ambarawa.

Wordt ons leven weer normaal?

Batavia: Koersstijging.

De koers van onzen levensmoed begint te Batavia iets te stijgen. De maatregelen, die Lt. Gen. Christenson na de Singapore conferentie heeft genomen ter snelle bevordering van orde en rust zijn in goeden staat van uitvoering en we stemmen van harte in met den bijval uit vele Britsche en Nederlandsche bladen, die de politiek der „gloves off" toejuichten.

Het cordon om Batavia leidde tot arrestatie van een aantal bekende terroristische gangmakers en dragers van verboden wapens.

Nu opgetreden wordt tegen deze heeren hervat de Indonesische handelaar gretig zijn oude bedrijf. Op één dag zegt de Nieuwsgier, kwamen niet minder dan 4000 fruitverkoopers uit het Tangerangse onze stad binnen. Centrale punten van handel zijn in de eerste plaats Noordwijk, aan beide kanten van het kanaal, drukke straathoeken en de voorerven van hotels, ziekenhuizen, herstellingsoorden, kampen enz., allemaal plaatsen waar voornamelijk Nederlanders wonen. Het schijnt met den algemeenen haat wel los te loopen. De prijzen zijn ontzettend hoog. De salarissen lijken fabelachtig, maar we werken hier nog met Japansch geld, dat bij miljoenen nog over Java rondfladdert; te Bandoeng lagen zulke bijzonder groote voorraden van dit stuff, dat de Nederlandsche autoriteiten alvast 100 miljoen naar Batavia lieten overvliegen. We kunnen dus weer even vooruit!

Het geld wordt dadelijk na ontvangst uitgegeven, omdat iedereen bang is, dat het plotseling ingenomen wordt tegen den zwevenden koers van 2 à 3 cent. Inlanders bieden zich bij honderden aan voor werk, koelies zoowel als klerken, maar... liever niet bij hun eigen landgenooten! Die klagen steen en been, want hoewel de Republikeinsche Gemeente een radio-bericht richtte tot haar arbeiders, om het werk te hervatten, (betaling f 25 per dag en een mok rijst), bleek er zoo weinig animo, dat met vergeldingsmaatregelen gedreigd werd. Handel op de zwarte markt levert nog altijd belangrijk meêr op. Pasar Atoom, zooals de zwarte markt op Noordwijk heet, werd de uitgaansgelegenheid voor heel Batavia, met

zijn thans zoo wonderlijke bevolking van vreemd uitgedoste militairen en koopzieke vrouwen. Deze hebben de handen eindelijk wat meer vrijgekregen, want ook de huisbedienden melden zich overal. Het zwaarste werk wordt ons weer uit de hand genomen. We kunnen rustig wat gaan naaien, gezellig bij buurvrouw een kopje koffie drinken, lange brieven naar huis schrijven, met de kinderen spelen. Het leven begint iets aantrekkelijker te worden en dat mag ook best: 4 maanden na de capitulatie.

Gezag en orde hersteld.

Aanvankelijk werd de geheele inheemsche politiemacht door de Britten ontwapend, op grond van de onomstootelijke bewijzen van samenwerking met de extremisten en bandieten door sommigen hunner. Na onderzoek werden de betrouwbaar gebleken elementen opgenomen in een gecombineerde politiemacht, bestaande uit 300 Nederlandsche, 300 Indonesische en 20 Chinese beambten, onder leiding van Lt. Col. G. G. Harding

van de Britsche M.P. Alle leden hebben gelijke rechten voor het doen van arrestaties, zonder aanzien van nationaliteit der overtreders. De Nederlandsche en inheemsche M.P., die voornamelijk tot taak heeft, de respectieve woonwijken te beschermen, staat onder bevel van Major Kooistra. We hebben dus weer een politiecorps, en dit begint reeds de orde te herstellen.

Britsche M.P. probeert onwennige voetgangers en anarchistische auto-bestuurders aan vroegere verkeersregelen te herinneren. Aan wegherstel wordt gelukkig druk gewerkt, hetgeen verkeer, wegen en schoenen ten goede komt.

De telefoon-centrale Kota en Koningsplein, de gas-, water- en electriciteitsbedrijven zijn zonder ordeverstoringen onder Britsch toezicht gesteld. Het meerendeel van het Indisch personeel dier bedrijven is aan het werk gebleven. Als begin van technische samenwerking zullen de inheemsche beambten, onder leiding van Nederl. technici, nieuwe telefoonverbindingen aanleggen, hetgeen veel ongemak beëindigd. Het nieuwe „Bureau voor Industrieel Herstel" onderzoekt de mogelijkheden voor het weer in werking

Nog een straatbeeld te Batavia.

zetten van de plaatselijke industrieën. En ook Priok leeft op. Twee wegen zijn vrij gemaakt van de haven naar de stad; het kanaal en de spoorbaan. Het verbindingskanaal, dat dicht gegroeid was en waarin normale vaart belemmerd werd door enkele wrakken, is grondig schoon gemaakt en kan door flinke prauwen weer bevaaren worden. De elektrische spoor en de gewone goederentreinen loopen weer, zoodat van dag tot dag grooter tonnage aan supply e.a. naar Batavia vervoerd kan worden. De drukke bedrijvigheid in de haven en het toenemend transport langs den Priokweg doen weldadig aan. Er zit weer leven en beweging in de lucht. Wie weet slagen snellere afvoer en beter toezicht er in het verlies van 25% aan goederen te beperken, dat geleden wordt wegens bederf door te langdurigen opslag en haast oncontroleerbare diefstal.

Ook culturele opbouw.

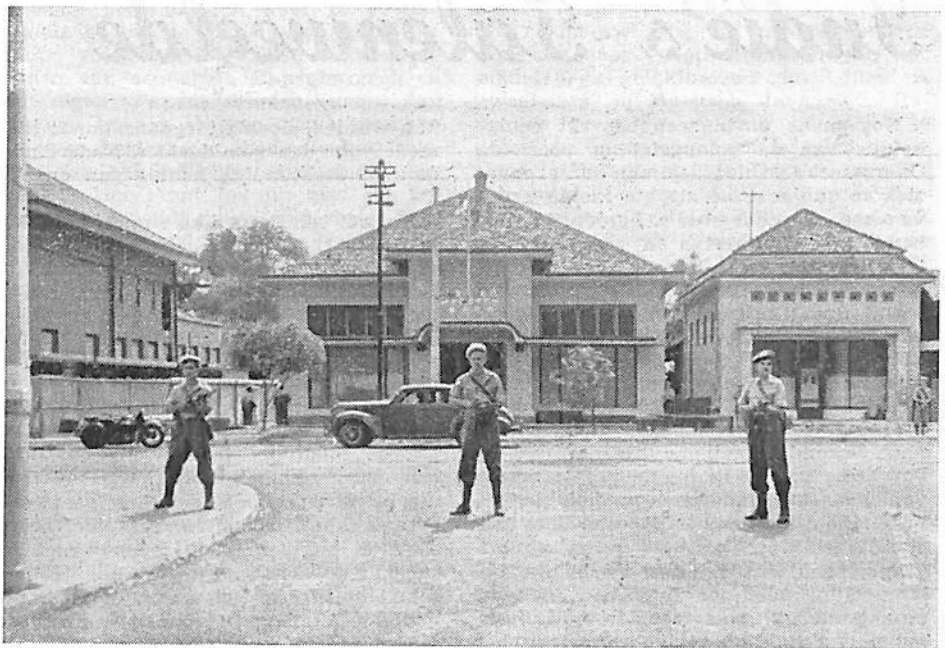
Naast dit materieel werk wordt de culturele opbouw niet vergeten; onder groote belangstelling is de nood-universiteit open gesteld, waarbij de Heer P. A. Kerstens, wvd. Directeur van O. & E., o.a. zeide: „het is niet onze aard bij de pakken neer te zitten en werkeloos toe te zien, hoe de ellende zich over land en volk uitbreidt. Evenmin is het naar onzen aard, ons blind te staren op de sterfelijke nooden en gevaren alleen, hoe groot en dreigend die ook zijn.” Ingeschreven zijn 210 studenten, t.w. 103 Nederlanders, 98 Chineezers en 9 Indonesiërs. Het geringe aantal Indonesiërs is niet te wijten aan gebrek aan belangstelling, maar aan de nog steeds bestaande vrees, dat zij als student aan een universiteit, opgericht door de Nederl.-Indische Regering, in de oogen van bepaalde elementen als „verdacht” gebrandmerkt worden.

Verheugend is ook de verschijning van het Nederlandsche Weekblad voor Zuid-Oost Azië: *Uitzicht*, uitgave van den Regeerings-Voorlichtingsdienst. De beide eerste nummers maken een gunstigen indruk en toonen zeker afdoende aan, dat het weekblad onder bekwame redactie is gesteld. Uit de eerste hoofdartikelen spreekt een krachtig streven naar samenwerking en opbouw. Zoo zegt v. G.: „ondanks tank en bom en zwaar geschut mag dit geen oorlog heeten en geen oorlog worden; dit is de sterke arm van het gezag, orde herstellend en weg banend voor terugkeerende welvaart. En vooral in eigen gelederen zij ons bespaard gebleven de scheeve positie die volk tegenover volk plaatst.” Zoo zij het.

Tenslotte memoreeren wij nog de verblijdende tijding van het Roode Kruis, dat eerstdaags het Margariet-Hospitaal zal worden geopend, dat zal kunnen beschikken over 150 bedden ten behoeve van de Bataviasche burger-patienten, die tot nu toe de grootste moeite hadden in een hospitaal opgenomen te worden, omdat de bestaande instellingen gevuld waren met militairen en evacué's.

Vriendschap en haat.

Uitzicht betoogde zeer terecht, dat juist nu het Nederlandsche Volk bereid moet zijn offers te brengen om het Javaansche volk te redden uit handen van zijn eigen vergiftigde jeugd: „de terreur demonstreert en accentueert onze roeping

Nederlandsche Mariniers bewaken de gebouwen.

hier. Zij ontkent niet, maar bewijst; zij dooft niet uit, maar wakkert aan.” Dit is het eenige antwoord op de vraag in den particulieren brief uit Holland aan een vrouw, die hier veel geleden heeft: „Waarom blijft u ginds en wilt u nóg de menschen helpen, die U zooveel verdriet en narigheid hebben aangedaan?” Men kan het heele Indonesische Volk niet verantwoordelijk stellen voor de woeste uitspattingen van systematisch vergiftigde jongeren. Het gaat om dood of leven van millioenen, waarvoor wij de verantwoordelijkheid hadden en willen behouden. Zij zijn overgeleverd aan terreur, die zij evenzeer verfoeien als wij, het slachtoffer van kortzichtige leiders, die de technische bekwaamheid en voldoende beschikbare krachten missen, om het economische leven te kunnen beheerschen, laat staan herscheppen uit den chaos, waarin niet *wij* het hebben gevoerd. Leiders, die

te weinig politieke ervaring hebben om te kunnen overzien, hoe zij in de hand van buitenlandsche machten een speelbal worden; die — naar Prawato in het Indonesisch Economisch tijdschrift *Machmoer* constateert — haar politiek vóór de rijst te stellen. Noch in Nederlandsche, noch in Indonesische harten leeft algemeene haat jegens elkander. De bewijzen daarvoor hoeven heusch niet met een lantaarntje gezocht te worden, maar dringen zich dagelijks aan ons op in brieven, gesprekken en openlijke verklaringen. Tegenover het schandelijk gedrag en gestook van Indonesische propagandisten en enkele moedwillige Nederlandsche haatzaaiers als J. de Kadt in *Het Parool*, stelle men de groote Indonesische massa, voor welker veiligheid en welvaart Mr. M. Slamet zijn treffenden open brief richtte tot H.M. de Koningin. Batavia, 24 Januari 1946. Lx.

De barakken op het landgoed Kedoeng Badak te Buitenzorg.

Indië's Talenweelde

Nog maar al te zeer beperkt eenige kennis van en belangstelling voor ons Overzeesche Gebiedsdeel aan den evenaar zich tot de relatief slechts kleine groep van hen, die door studie, beroep, familiebanden of anderszins in eenigerlei betrekking tot Indië staan, terwijl daarnaast in breede lagen van ons volk nog veelal opvattingen en voorstellingen leven, die geenszins in overeenstemming kunnen worden genoemd met de toch zeer uitgebreide literatuur, die over den Archipel bestaat. Ofschoon weliswaar veel van deze geschriften niet bedoeld noch bijzonder geëigend zijn om land en bevolking van Indië bij de groote massa van het Nederlandsche publiek betere bekendheid te verschaffen, mag deze omstandigheid toch niet als verontschuldiging dienen, dat van een werkelijke belangstelling voor den Indischen Archipel en een daaruit voortvloeiende vraag naar betere voorlichting tot voor kort bij het Nederlandsche volk toch nauwelijks sprake was. Mogen nu al verscheidene Indische onderwerpen voor velen in den lande nog even zoo vele gesloten boeken vormen, wel zeer stiefmoederlijk bedeed ten aanzien van de algemeene belangstelling is de rijke schat van inheemsche talen en de hierin gestelde letterkundige voortbrengselen. Het gebied der inheemsche literaturen is te veel omvattend, dan dat het in het kader van één artikel samenvattend behandeld zou kunnen worden, terwijl ook een behandeling der in den Archipel gesproken talen slechts een zeer schematisch karakter zal vermogen te dragen. Toch lijkt het ons zijn nut te hebben in een korte beschouwing een overzicht te geven der voornaamste Indonesische talen, benevens in groote lijnen haar onderlingen samenhang te schetsen.

Indonesische talen, want onder deze benaming worden in de taalwetenschap met enkele uitzonderingen al de talen van ons Indië samengevat, terwijl ook de talen van Madagascar en der Philippijnen tot dezen taalstam gerekend plegen te worden.

Welke talen worden nu in Indië gesproken? Maleisch zal iemand onwillekeurig geneigd zijn te zeggen. In zijn algemeenheid is dit antwoord echter minder juist. Ongetwijfeld vormt het Maleisch één der inheemsche talen, doch nog vele andere, waaronder verscheidene met een aanmerkelijk grooter aantal sprekers worden in deze eilandenwereld gesproken. Nu ja, op Java spreekt men natuurlijk Javaansch, zal hierop het ietwat verongelijkte antwoord luiden. Weer slechts ten deele juist, want naast het Javaansch, dat zelf allermint een eenheid vormt, worden er op dit dichtbevolkte eiland nog twee andere idiomën gesproken, die weliswaar met het Javaansch verwant, doch verder geheel op zich zelf staande talen vormen.

Daarnaast is in Batavia en omgeving voor ruim 1 miljoen zielen nog een dialectische vorm van het Maleisch de moedertaal. Den niet speciaal in Indië geïnteresseerde zal nu misschien nog eenige namen te binnen schieten, al of niet gepaard aan een min of meer vaag idee van de gebieden waar deze talen gespro-

ken worden, doch doorgaans houdt hiermede voor den gemiddelden Nederlander dan de taalkundige kennis van ons Indië op.

Hoewel een dergelijke stand van zaken in dezen tijd van doorgevoerde specialisatie tot op zekere hoogte mogelijk te rechtvaardigen valt, is het niettemin te betreuren, dat deze stellig niet alleen voor den linguïst zoo alleszins interessante materie bij het publiek zoo uiterst geringe bekendheid geniet. Nog al te veel overheerscht, zelfs bij het Indische publiek, de wel ietwat naieve opvatting, dat de talen der inheemsche bevolking een soort rommelig allegaartje vormen, die op serieuze belangstelling geen aanspraak kunnen maken, om van bestudeering nog in het geheel niet te spreken.

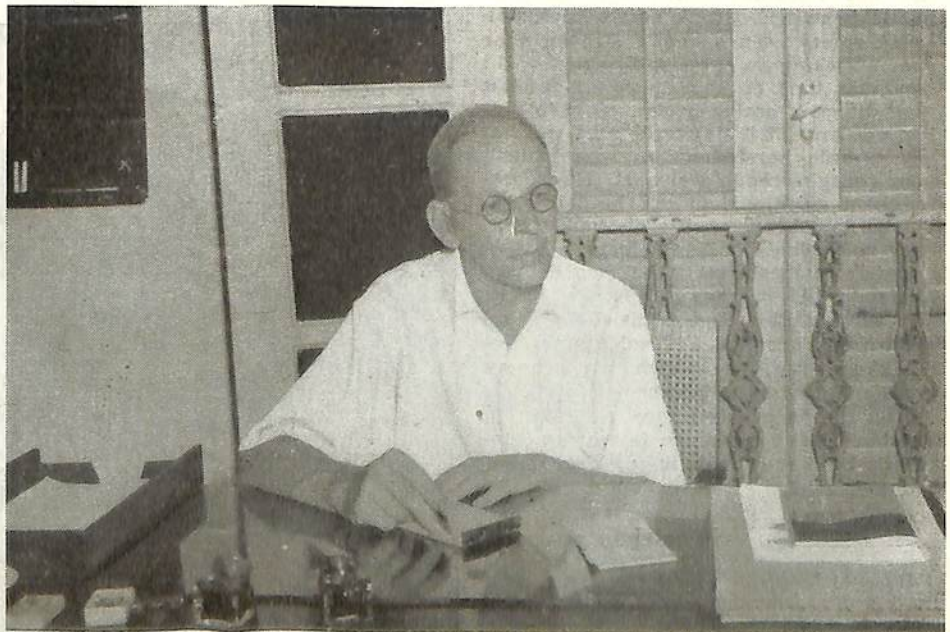
Dat er in deze talen min of meer uitgebreide literaturen zouden kunnen bestaan, is dan ook een overweging, die doorgaans in het geheel niet ter sprake komt en mocht men al op het een en ander attent worden gemaakt, dan blijft toch veelal nog de opvatting, dat deze zoogenaamde literaturen het meest primitieve beginstadium wel nauwelijks te boven zullen zijn gekomen en uit niet veel meer dan kinderachtige nonsens verhaaltjes zullen bestaan. Met de correctie van dit waandenkbeeld kunnen wij ons, naar reeds terloops werd opgemerkt, hier niet belasten, waar wij ons slechts willen bepalen tot het geven van een beknopt overzicht der in den Archipel gesproken talen. Zooals reeds even werd medegedeeld worden in de taalwetenschap deze idiomën samengevat onder den naam Indonesische talen, een term, die thans de oudere benaming Maleisch-Polynesische talen wel algemeen verdrongen heeft. Met uitzondering van de tot een anderen stam behoorende talen

van het groote Molukkeneiland Halmahera en de daarbij gelegen eilandjes Ternate en Tidore, benevens de meeste Papoea-idiomën op Nieuw-Guinea, behoren al de in Indië gesproken talen tot den Indonesischen stam, terwijl ook verschillende dialecten op Madagascar, de inheemsche talen der Philippijnen en uiteraard het Maleisch van het schiereiland Malaka hiertoe te rekenen zijn.

Ook op het eiland Formosa werden oorspronkelijk Indonesische talen gesproken, doch langzamerhand hebben deze voor het Chineesch der Chineesche immigranten het veld moeten ruimen, zoodat thans de autochthone bevolking in de binnenlanden, die zich nog van inheemsche dialecten bedient, tot niet veel meer dan een honderdduizend zielen is teruggebracht. Met twee andere verwante talengroepen, de Melanesische en de Polynesische, worden de Indonesische talen wederom samengevat tot een nog grootere eenheid, de Austronesische talen, welk laatste talenconglomeraat gesproken wordt in het onmetelijke eilandrijk, dat zich uitstrekt van Madagascar onder de Afrikaansche tot het Paasch-eiland onder de Zuid-Amerikaansche kust en van Formosa tot Nieuw-Zeeland, een gebied dat ongeveer $\frac{2}{3}$ van den aardomtrek beslaat.

Na deze vluchtige beschouwing van dit bonte talenpanorama zullen we terugkeeren tot de groep, die ons het meest belang inboezemt, de Indonesische talen, en wel in het bijzonder dat gedeelte daarvan, dat in ons Overzeesche Gebiedsdeel gesproken wordt. Een der eerste vragen, die zich na het voorgaande bij den lezer thans zal opdringen is mogelijk wel: hoeveel talen worden er in Indië eigenlijk wel gesproken?

Een nauwkeurig antwoord hierop te geven, is niet wel mogelijk, waar men, al

Dr. K. Posthumus, Directeur van den Ned.-Indischen Voorlichtingsdienst te Batavia.

vordert ook de inventarisatie, nog lang niet over voldoende gegevens de beschikking heeft. De resultaten van de volkstelling van 1930, waarop men in laatste instantie nog immer heeft terug te grijpen, waren in dit opzicht nog niet van dien aard, dat de grenzen tusschen de verschillende taalgebieden reeds altijd even scherp te trekken zouden zijn.

Bij sommige gebieden in de Buitengewesten moet men zich nog vergenoegen met vage collectieve aanduidingen als „Dajak-talen” of „Paoea-talen” zonder dat een nadere onderverdeling nog goed mogelijk is.

Desondanks kan toch met vrij groote zekerheid worden aangenomen, dat het totale aantal talen, dat in Nederlandsch-Indië gesproken wordt het door Esser aangenomen hypothetische aantal 200 nog aanzienlijk zal overschrijden.

Het is onnoodig te vermelden, dat hieronder talen voorkomen met de meest uiteenlopende aantallen sprekers. Naast talen als het Javaansch, het Soendaasch, het Madoeresch e.a., die in uitgestrekte gebieden door miljoenen menschen worden gesproken, komen, zooals op Celebes, dat met zijn bevolking van ruim 4 miljoen zielen alleen reeds een 40 à 45 talen herbergt, ook meermalen idiomaten voor, die op een zeer beperkt territorium slechts eenige honderden sprekers tellen. Ja, de bekende zendeling-taalgeleerde Dr. Adriani maakt er zelfs gewag van, dat hij op talen is gestuit, die bezig waren uit te sterven en nog slechts voor een handjevol menschen verstaanbaar waren, in één bepaald geval zelfs nog maar door één oude vrouw gekend werd, die haar in haar jeugd in haar stam gesproken had. Naar Westersche maatstaven gerekend vallen er zoodoende frappante vergelijkingen te maken, waar het nu kan voorkomen, dat een bevolking met een zielental als van één onzer groote steden in het bezit is van een tiental of meer op zich zelf staande talen, die voor elkaar niet of nauwelijks verstaanbaar

zijn. Om de vergelijking met een Nederlandsche provinciested door te voeren, zouden we, zooals Prof. Berg ergens opmerkt, voor haar het beeld moeten oproepen van een eigen Rapenburgsch en een eigen Papengrachtsch, maar dan met een hoogen steenen muur tusschen die twee Leidsche straten, die het isolement van het Indische oerwoud zou verbeelden. Hoe staat het nu met het onderlinge verband en de onderlinge verstaanbaarheid van al deze talen? De overkoepeling door het begrip „Indonesische talen” veronderstelt uiteraard een zekere verwantschap, doch hoe ver gaat deze en wat valt er te zeggen voor de wel eens verkondigde opvatting, dat kennis van één taal zonder al te veel moeite het verstaan der andere mogelijk maakt? Dit laatste is nu bepaald onjuist, want hoewel de Indonesische talen zonder twijfel tot een hypothetische oertaal zijn terug te voeren, ze onderling onmiskenbare overeenkomsten in structuur vertoonen en een vrij omvangrijke gemeenschappelijke vocabulaire bezitten, een eeuwenlange eigen ontwikkeling heeft toch tenslotte een groep van wel verwante, doch op zich zelf staande talen doen ontstaan, terwijl ook door onderlinge aanraking en inwerking deze differentiatie nog gecompliceerd werd.

Het is hierbij als met de talen van Europa, die immers op enkele uitzonderingen na allen eveneens tot één taalstam en wel de Indo-Germaansche behooren, hoewel de afwijkingen van den standaardvorm in het Indonesische taalgebied aanzienlijk geringer zijn dan de afwijkingen, die woorden uit Indogermaansche talen vertoonen bij vergelijking met hun z.g. oer-Indogermaansche equivalenten.

Evenals nu bijv. het Engelsch voor een Nederlander, die deze taal overigens nooit heeft geleerd, veel bekends zal vertoonen zonder dat hij haar daarom nog zal kunnen verstaan, zullen naburige Indische volkeren in elkaars idiomaten eveneens gemeenschappelijke elementen

ontdekken, zonder dat dit nog wederzijds verstaan met zich behoeft te brengen. Dit neemt niet weg, dat er vele woorden zijn, die door groote gebieden van het eilandrijk gelijkkluidend zijn: „lilin” is „waskaars” in Maleisch, Javaansch, Bataksch en elders, „pisau” of „piso” is „mes” in de bovengenoemde talen, benevens op Borneo bij de Dajaks en zelfs tot buiten Nederlandsch-Indië op de Philippijnen, en ditzelfde geldt van „poeloh” „tiental”, „poeth” „wit” en vele andere woorden.

Andere vertoonen regelmatige verschillen in vorm: Mal. „boelan”: Jav. „woelan” (maan), Mal. „batoek”: Jav. „watoek” (hoesten), Mal. „roemah”: Jav. „omah” (huis), Mal. „ratoes”: Jav. „atoes” (honderdtal).

Weer andere zijn in de verschillende talen wel afwijkend van vorm, maar vertoonen daarbij toch een zekere overeenkomst in woordbeeld, waaruit de onderlinge verwantschap spreekt. Zoo luidt het woord „neus” in het Bataksch „igoeng”, Niasch „ighoe”, Maleisch „idoeng”, Javaansch „iroeng”, Malagasisch (Madagascar) „oeroena”, Dajaksch „oerong”, Soendaasch „hiroeng” en in het Tagalog (Philippijnen) „ilong”.

„Zwemmen” is in het Bataksch „lange”, Javaansch „langi”, oud-Jav. „langoej”, Malagasisch „lanoe”, Dajaksch „tangoj”, Bisajaasch (Philippijnen) „langoi”, Makassarisch „lange” en in het Boegineesch „nange”.

Daarnaast zijn er echter ook zeer vele, en zelfs primaire woorden, die niet de minste overeenkomst in woordbeeld hebben en hiermee duidelijk aantoonen, dat men hier niet met dialectische afwijkingen, doch met geheel zelfstandige talen te maken heeft. Het werkwoord „hooren” luidt zoo bijv. in het Bataksch, Maleisch, Javaansch en Sikkaasch (een Flores-taal) resp. „bege”, „dengar”, „ngroengoe” en „renna”. Bij deze enkele voorbeelden moeten we het hier laten.

(Wordt vervolgd.)

Br.

Indië in het
brandpunt der

belangstelling

„De Indische kwestie” is in een stadium gekomen, waarin men zeggen kan, dat „het oog van de wereld” thans op „Indonesië” is gericht. Het feit, dat de Nederlandsche Regeering eindelijk haar stilzwijgen heeft verbroken, de behandeling van het Indische probleem in den Veiligheidsraad in Londen, ziedaar twee punten, die de Indische aangelegenheid thans op het eerste plan hebben gebracht.

Op de regeeringsverklaring komen wij uiteraard nog terug; zij heeft, kan men wel zeggen, den wind uit de zeilen van den Oekraïnschen afgevaardigde in Londen genomen.

Bij het ter perse gaan van ons blad zijn nog slechts enkele commentaren op de verklaring van onze Regeering bekend geworden. Wij zullen in ons volgend nummer een zoo volledig mogelijk overzicht van alle alsdan verschenen commentaren geven. Voor heden bepalen wij ons tot het commentaar, dat de „Nieuwe Courant” in Den Haag heeft gegeven.

Het blad schreef o.m.:

„Minister Logemann constateert, dat het Nederlandsche element zich niet uit Indië laat verwijderen zonder noodlottige gevolgen voor welvaart en cultuur — daarmee zou Indonesië zich in eigen vleesch snijden. Maar wij vreezen, dat den in Nederlandsch-Indië levenden Nederlander weinig mogelijkheden blijven wat zijn burgerrechten betreft. Hij zal voor zoover hij in Indië geboren is, gelijkgeschakeld worden met alle anderen. Waar deze categorie in aantal niets beteekent tegenover de miljoenenmassa Indonesiërs, zal haar invloed in de vertegenwoordigende colleges practisch nihil zijn. De vraag rijst, of Nederlandsch-Indië hun de noodige levensruimte voor de ontplooiing van hun krachten bieden zal. Wat zullen in concreto de bevoegdheden van den vertegenwoordiger van de Kroon zijn? Een andere vraag is: over welk tijdvak loopt de begrensde periode van voorbereiding? Dr. van Mook heeft

in dit opzicht gesproken over een generatie. En daarna? De regeering is overtuigd, dat dan een vrijwillige besteding van het rijksverband voor Indonesië de beste oplossing zal zijn. Maar dat zegt op zich zelf weinig.

Het heeft weinig zin nog meer vraagtekens te plaatsen. Aan de voorstellen wordt niets meer veranderd in een voor Nederland gunstigen zin. Men kan integendeel verwachten, dat Sjahrir en de zijnen verdergaande concessies zullen eischen. Niet alleen de Kamer is in een soort dwangpositie gebracht door het internationale aspect, dat de Indonesische zaak gekregen heeft. In het nu ingetreden stadium heeft het uitoefenen van critiek geen andere beteekenis dan naakten. Men kan slechts hopen op een gunstig resultaat van de bemoeiing van Dr. van Mook en intusschen met aandacht volgen wat er op Java gebeurt.”

De Senaat en de Motie-van Poll

Het valt moeilijk te ontkennen, dat de aanneming in de Tweede Kamer van de motie-Van Poll in de wereld een slechten indruk gemaakt heeft en onze positie in Indië, op z'n minst gesproken, niet heeft versterkt. Wij bezitten echter in den Senaat nog een college van revisie en velen hadden verwacht, dat dit zich zou doen gelden, nu het gelegenheid kreeg zijn bestaansgrond te bewijzen. Gedurende drie weken gebeurde er niets en, zolang deze Kamer geen vertegenwoordigers aanwezig, kon de regeering de motie niet uitvoeren. Immers daarin is sprake van een commissie uit beide Kamers der Staten-Generaal. De regeering, die in de Tweede Kamer de motie „sterk ontraden” had, schreef een (volkomen overbodigen) brief aan den voorzitter der Eerste Kamer, waarin zij mededeelde, besloten te hebben tot bevordering van de uitvoering der motie, wanneer ten minste ook deze Kamer wilde meewerken. Zoo kwam het, dat voorzitter *De Vos van Steenwijk* de Kamer bijeenriep en het voorstel deed leden der commissie aan te wijzen.

Aanstands rezen er bezwaren van sociaal-democratische zijde. Waarvoor deze haast? vroeg de heer *Reinalda*. Immers den dag daarna zou een comité-generaal plaats hebben en zou men nu niet afwachten, wat de regeering daar zou mededeelen? De regeering repte echter in haar brief aan den Kamervoorzitter niet meer over dit comité-generaal en dit feit was voor den heer *De Savornin Lohman* aanleiding zich tegen dit denkbeeld te verzetten. Het had dezen spreker reeds lang genoeg geduurd dat er niets gebeurd was. Indien verwacht zou kunnen worden — aldus redeneerde deze senator — dat er in het comité-generaal dusdanige mededeelingen zouden komen, dat de Kamer waarschijnlijk een andere beslissing zou nemen vóór dan na dit comité-generaal, dan zou het een kleine moeite voor de regeering zijn geweest te bevorderen, dat het voorstel, zooals de voorzitter dit deed, zou worden uitgesteld tot na deze geheime zitting.

Hiertegenover plaatste een andere hooggeleerde senator, de heer *Van Embden* (v.d.) den gedachtengang, dat de regeering het vanzelfsprekend kon hebben geacht dat, wanneer men kennis maakt met een zoo belangrijk voornemen van de regeering, om in de gegeven omstandigheden de beide Kamers bijeen te roepen in comité-generaal, hetgeen zij tot dusver had geweigerd, de Kamers toch wel niet in grooten haast zouden besluiten om niettemin toch nog eerst een stap op hetzelfde terrein te gaan zetten.

De aanneming van de motie-Van Poll had drie weken te voren plaats gehad. Kan men volhouden, dat het grootste onheil zou worden aangericht indien daar één of meer dagen bij zouden komen? De heer *Van Embden* meende deze vraag ontkennend te moeten beantwoorden. En hierbij liet hij het niet. Neen, er kwam een motie van dezen spreker uit de bus, als volgt luidende: „De Kamer besluit de overweging van het voorstel van den voorzitter uit te stellen tot na de zitting van het comité-generaal”.

Voor beide partijen kwam er nu steun opdagen. De heer *Welter* schaarde zich aan de zijde van den heer *De Savornin Lohman*, terwijl prof. *Kranenburg* die der bestrijders van 's voorzitters voorstel koos. Hiermede werd reeds duidelijk, dat het voor de tegenstanders vechten tegen de bierkaai werd. Immers, de Senaat heeft een rechtsche meerderheid en het oude spelletje rechts-links, waarvan men aan de overzijde van het Binnenhof reeds een opflikkering had gezien, scheen zich hier te zullen herhalen. De heer *Welter* was erg bang voor uitstel, omdat de kans bestond, dat uitstel wel eens tot afstel zou kunnen leiden. De regeering schijnt te vergeten — aldus de heer *Welter* — dat zij te doen heeft met een zeer volmondig, zelfbewust en intelligent volk, dat ten zeerste gevoelt hoe weinig het wordt ingelicht met betrekking tot den gang van zaken in Indië en hetgeen zich daar afspeelt. Nu de regeering onmachtig is in dezen, wilde de heer *Welter* dat het Parlement zou trachten door middel van deze expeditie het Nederlandsche volk in te lichten. En bovendien, de heer *Welter* wilde de regeering „steunen” nu zij wilde komen tot uitvoering der motie. Dit vond prof. *Kranenburg* toch wel een beetje te gek. Struisvogelpolitiek! riep hij. Als men de beraadslagingen in de Tweede Kamer heeft gevolgd, dan kan men toch niet volhouden, dat de regeering de uitzending van een dergelijke commissie beschouwt als een hulp voor haar politiek, aldus deze voorman der vrijzinnig-democraten. Dat de regeering zich nu bij die motie heeft neergelegd,

Een overlevende oude man in het kamp Kedoeng Badak te Buitenzorg heeft z'n koffie uit de keuken gehaald.

vond de heer *Kranenburg* op zichzelf heel begrijpelijk, omdat zij het niet gewenscht vindt het in dit geval op een conflict met de meerderheid der Tweede Kamer te laten aankomen. Dit onthefte de Eerste Kamer als college van revisie echter niet van de verplichting haar meening ten aanzien van deze materie zelfstandig te bepalen. Hij had zeer veel bezwaar tegen de illusie, dat de regeering een dienst bewezen wordt door inderdaad de motie-Van Poll ten uitvoer te leggen.

Bij de stemming over de motie-Van Embden bleek reeds hoe de einduitslag van het debat zou zijn, daar ook de anti-revolutionairen zich, evenals zij in de Kamer van honderd hadden gedaan, deden kennen als voorstanders der expeditie. Met 19 tegen 11 stemmen viel de motie-Van Embden, waarna de voorzitter het debat wilde sluiten om zijn eigen voorstel in stemming te kunnen brengen. Hiermede had hij echter buiten den waard in den persoon van den heer *Van Embden* gerekend. Want deze had nog veel te vertellen en na een schermutseling tusschen hem en den voorzitter hield hij nog een lange speech, waarin hij sprak van een ernstigen patiënt, die in de operatiezaal vertoeft. Terwijl nu de chirurgen op leven en dood met hem bezig zijn, wordt de patiënt ruw opgeschrikt door een luidruchtigen ruk aan de bel van het hospitaal. Het zijn eenige aanzienlijke personen uit Nederland, die mede voor den patiënt te waken hebben en die daarom meenen in de operatiezaal te moeten komen rondkijken, die vele vragen wenschen te stellen en de chirurgen in den weg zullen loopen. Alsmede zullen de bezoekers hun eigen, wellicht afwijkende, adviezen doen hooren. Alles in het belang van den patiënt! En dit tijdens de operatie, van welker welslagen alles afhangt. De reeds zoo nerveuze patiënt — de Rijkseenheid — begrijpt, dat de inopportune bezoekers in de geneesheeren kennelijk geen vertrouwen stellen. Zijn prikkelbaarheid en wantrouwen nemen nog verder toe. En de kansen, dat de operatie nog gelukken zal, zijn in zéér bedenkelijke mate verminderd.

Zoo praatte senator *Van Embden* geruimen tijd door, maar het mocht hem desondanks niet gelukken de Kamer te overtuigen. Repliek volgde prompt van prof. *De Savornin Lohman*, die terecht constateerde, dat nu de zaak doodgepraat was. Hierna heeft nog de heer *Reinalda* de afwezigheid van minister *Logemann* betreurd en de heer *Welter* de taak der uit te zenden commissie nogeens geaccentueerd.

Met 22 tegen 10 stemmen (rechts tegen links) ging het voorstel van den voorzitter er vervolgens door. Op voorstel van prof. *Anema* (a.r.) werd de voorzitter gemachtigd de leden, welke in de parlementaire commissie zullen zitting hebben, aan te wijzen.

Naar men heeft kunnen lezen heeft hij als zoodanig uitverkoren de heeren Jhr. *Mr. B. C. de Savornin Lohman*, *Ch. J. I. M. Welter* en *N. Vijlbrief*. Deze laatste behoort tot de sociaal-democratische fractie.

De voorzitter der Tweede Kamer heeft in dezelfde commissie benoemd de heeren *M. J. M. van Poll* (r.k.), *H. J. W. A. Meyerink* (a.r.), *Drs. H. A. Korhals* (lib.) en *Dr. Ir. P. M. Heertjes* (vrije lijst).